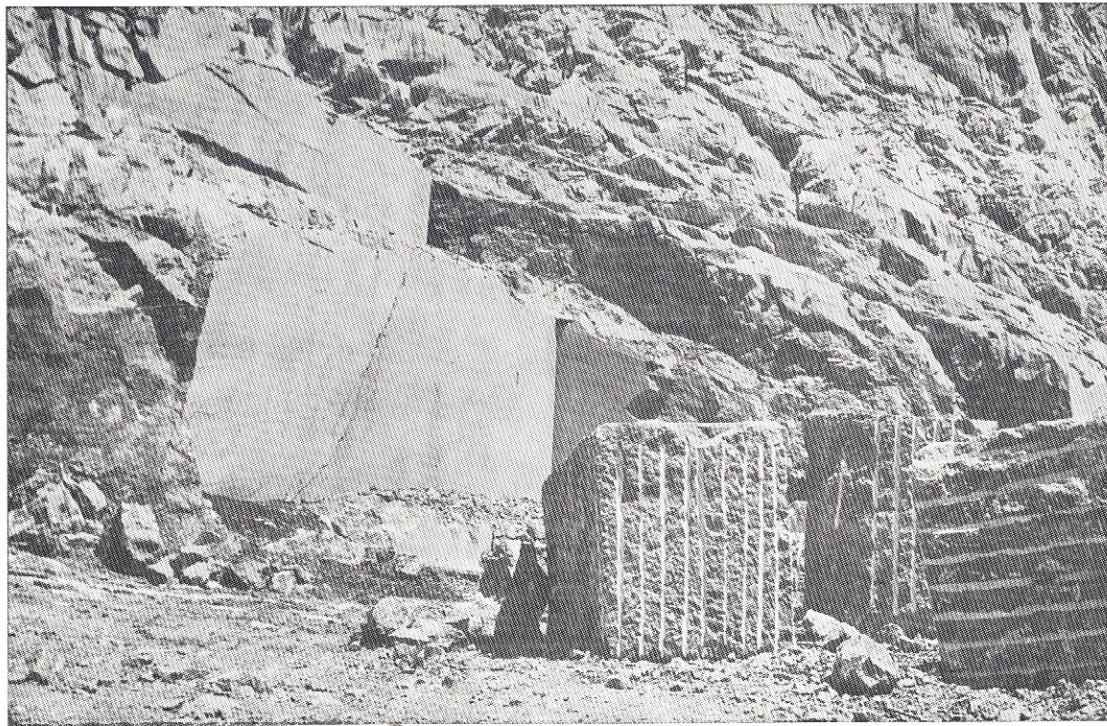

KAMEN MOGA KRAJA
IZLOŽBA PRIRODOSLOVNOG ODJELA
NARODNOG MUZEJA U ZADRU

Z A D A R, GRADSKA LOŽA
TRAVANJ, 1972.

Sa kamenom, u kome se ogleda čitava naša prošlost susrećemo se na svakom koraku.

Značenje kamena je višestruko. Kamen s fosilima, koji su u njemu uklopljeni, omogućava upoznavanje prošlosti i razvoja zemljine kore. Od njega nastaje tlo, osnov žive tvari. U njemu je čovjek kroz milenije svoga postojanja izražavao smisao za oblikovanje nežive materije. Čovjek je primarno koristio kamen za izradu oruđa i oružja, zatim kao podlogu za slikanje svega onoga što je uzbuđivalo njegovu maštu. U kamenu je čovjek uklesao pismom dio svoje povijesti. Iz njega je pravio nastambe, skulpture i monumentalne građevine te kroz to ovjekovječio svoju prošlost.

Na jadranskoj obali tijekom vjekova nastala su brojna naselja. Negdje su zagašena kršom i siromašna, a negdje okružena pitomim pejzažom mediteranskog zelenila i bogata kamenim spomenicima. Među njima dominiraju sakralni spomenici. Nije moguće ovom izložbom obuhvatiti čitavo bogatstvo ljudskog duha izraženo u kamenu, a nastalo na našem tlu.

Da bi se mogle upoznati vrste kamena s obzirom na starost i sastav, kao i strukturu koju oni tvore, izrađuju se geološke karte. To je projekcija geološkog sastava zemljine površine na topografsku podlogu. Različite boje prikazuju stijene različitog sastava i starosti, odnosno istom bojom stijene istog sastava i iste starosti. Geološke karte imaju primjenu u znanstvenom proučavanju razvoja i strukture zemljine kamene kore-litosfere. Koriste se naročito u rudarstvu u svrhu određivanja položaja i količine rudnog tijela u sklopu geološke strukture. U građevinarstvu se također koriste kod izrade većih građevinskih objekata i u pedologiji, jer od geološkog sastava, odnosno od vrste stijena, ovisi kvalitet tla. Ovdje izložena geološka karta prikazuje geološki sastav zadarske regije.

Na geološkoj karti označene su i lokacije kamenoloma. Sa zadarskog područja u građevinarstvu se najčešće koriste kredni i paleogenski vapnenci, iskorištavani još u rimsko doba. Među mnogim vrstama kamena našega kraja, svojom kvalitetom i ljepotom poznat je crni lijaski vapnenac s bijelim uklopcima. Oni potječu od ostataka ljuštura školjke Lithiotis (Alanit). Vapnenačka breča pak, sastavljena je od ulomaka različitih vrsta vapnenaca koji su međusobno povezani crvenkastim cementom (Romanovac) i vapnenačka breča sastavljena od ulomaka tamnosivog i crnog vapnenca (Tulovac).

Geološki sastav vertikalnog prereza nekog područja, u ovom slučaju područja zadarske regije, dobiven na osnovi proučavanja površinskih odnosa, prikazan je pomoću »geološkog stupa«. Na njemu vidimo odozdo prema gore slijed od najstarijih do najmlađih slojeva.

Premda zadarska regija obiluje rezervama raznolikog i kvalitetnog, kako građevinskog tako i ukrasnog kamena, njegovo je iskorištavanje neznatno. Brojni kamenolomi korišteni su vjekovima, a danas u munjevitom tempu života stoje napušteni i pored neprocjenjivih rezervi. U građevinarstvu koriste se manje vrijedni i po trajnosti od kamena mnogo lošiji materijali. O tome svjedoči suvremena arhitektura monumentalna (hoteli), kao i male stambene kuće.

KATALOG

1. Geološka karta zadarske regije sa označenim lokacijama kamenoloma
2. Geološki stup — pojednostavljeni prikaz vrsta stijena i fosila zadarske regije razvrstanih prema stratigrafskom slijedu sedimenata.
3. Panorama Velebita
4. Panorama Velebita
5. Tulove grede (Velebit)
6. Kamenolom Tulovac — Romanovac za vrijeme eksploatacije (Tulove grede — Velebit)
7. Detalj kamenoloma Tulovac — Romanovac za vrijeme eksploatacije
8. Danas napušteni kamenolom Tulovac — Romanovac
9. Napušteni kamenolom Alanit u prijevoju Halana (Velebit)
10. Napušteni kamenolom Gradina (Kruševo kod Obrovca)
11. Kamenolom u Benkovačkom selu (Benkovac)
12. Panorama zadarskih otoka
13. Napušteni kamenolom Borišina I. (Dugi otok)
14. Napušteni kamenolom Borišina II. (Dugi otok)
15. Napušteni kamenolom Šipnatica (Dugi otok)
16. Rimski kamenolom na Lavdari
17. Jedna od napuštenih kava na Kamenjaku. U stijenu uklesan reljef lica i tri križa (jugoistočno od Ista)
18. Detalj s reljefom glave i jedan križ

Postament I:

19. Tulovac; vapnenačka breča; tercijar (Tulove grede — Velebit)

20. Romanovac; vapnenačka breča; tercijar (Tulove grede — Velebit)

Postament II:

21. Alanit; vapnenac, donja jura-lijas (Prijevoj Halan — Velebit)
22. Lithiotis vapnenac, donja jura-lijas (Prijevoj Halan — Velebit)
23. Gradina; konglomerat, prominske naslage, gornji eocen (Kruševo kod Obrovca)

Postament III:

24. Nazret; vapnenac kredne starosti (kraj Novigradskog mora)
25. Kosa; vapnenac kredne starosti (između Novigrada i Paljuva)
26. Prominske naslage; gornji eocen (Pridraga i Benkovačko selo)

Postament IV:

27. Ovča; rudistni vapnenac gornje kredne starosti — senon (Dugi otok)
28. Šipnatica; rudistni vapnenac gornje kredne starosti — turon-senon (Dugi otok)

Vitrina I:

- 29—30. Ugovori iz XV stoljeća o korištenju kamena iz zadarske regije (vl. Historijski arhiv u Zadru)

Postament V:

31. Lavdara; gornje kredni vapnenac, cenoman-turon
32. Kamenjak; bijeli rudistni vapnenac gornje kredne starosti, cenoman-turon

33. Padrare; bijeli rudistni vapnenac gornje kredne starosti (Premuda)
34. Gračina; gornje kredni vapnenac, cenoman (Sestrunj)

Vitrina II:

40. Sjekira, prijelaz iz kamenog u metalno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
37. Kalupasta sjekira, mlađe kameno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
38. Jezičasta sjekira, mlađe kameno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
39. Sedam strelica, mlađe kameno i kameno-bakarno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
39. Dva noža, mlađe kameno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
35. Dva strugala, starije kameno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
36. Strugalo-šiljak, starije kameno doba (vl. Arheološki muzej u Zadru)
42. Ulomak žrvnja, željezno doba (Radovin), vl. Arheološki muzej u Zadru
43. Brus, željezno doba (Radovin), vl. Arheološki muzej u Zadru

Pano I:

44. Reljef Jupitera, rimska umjetnost III st., Kapitolij u Zadru
45. Pločnik rimske ulice s kloakom, II—III st.
46. Rimske zidine, Asserija
47. Detalj zida srednjovjekovne kule u Zadru, XIII st.
48. Istočno pročelje crkve sv. Petra starog u Zadru, IX st.

Pano II:

49. Detalj sjevernog pročelja katedrale u Zadru, XII st.
50. Detalj stupa u katedrali, XII st.
51. Unutrašnjost crkve sv. Krševana u Zadru, crkva XII st., oltar poč. XVIII st.
52. Palača Grisogono-Vovò u Zadru, XIII—XV st.
53. Crkva sv. Marije u Zadru, zvonik XII st., crkva XVI st.
54. Kličevica, svod u kuli, XV st.

Vitrina III:

55. Portret žene, rano carsko vrijeme (vl. Arheološki muzej u Zadru)
56. Ulomok preromaničkog ciborija, XI st., sv. Toma u Zadru (vl. Narodni muzej)
- 57—58. Ulomci crkvenog namještaja, romanika, XII st.
59. Gotički kapitel, XIV st. (vl. Narodni muzej)
60. Glava putta sa crkve sv. Ilije u Zadru, barok, XVIII st. (vl. Narodni muzej)

Pano III:

61. Filipjakov, kuća Morović, kraj XVIII st.
62. Parčići, seoska kuća građena u suhozidu
63. Lisičić, seoske kuće pokrivene pločama
64. Pridraga, seosko gumno
65. Iž Mali, put kod crkve

Pano IV:

66. Primjer današnjeg načina građenja. Kamen je napušten, a s njim i stari oblici. Gradi se u betonu koji zbunjuje graditelja, jer mu ne poznaje sve osobine. Kuće su neskladne i ne mogu se uklopiti u okolinu.

Cilj ove izložbe je da posjetiocu prikaže dio bogatstva naše regije, a gradevinare i arhitekta podsjeti na vrijednost i raznolikost kamena našega kraja. Mogućnosti su za to velike što vjerno svjedoči i ova izložba. Očito je da posjedujemo bogatstvo u kamenu i ljepotu u njemu. Međutim, bogatstvo koje se ne iskorištava može li se još držati bogatstvom?

Zahvaljujemo svim ustanovama i pojedincima koji su nam pomogli pri organiziranju ove izložbe, bilo posudbom za izlaganje, bilo nesebičnom suradnjom.

Prirodoslovni odjel

NARODNI MUZEJ - ZADAR

Odjel: ZA DOKUMENTACIJU

Br. B-38

Obrada izložbe i katalog: Ustinka Sabić
Oprema izložbe i kataloga: Sofija Petricioli
Fotografije: Ante Brkan, Fototeka zavoda za
zaštitu spomenika kulture
Plakat: Alfred Pal
Tisak: »Narodni list« — Zadar, 1972.

Naslovna strana: Napušteni kamenolom na Velebitu